

7. 1998 Kopenhag Genel Kurul Toplantısı

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi 7. Genel Kurul toplantısı 7-10 Temmuz 1998 tarihlerinde Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da yapılmıştır.

Genel Kurul çalışmaları başlamadan önce AGİT'e üye 54 ülkenin delegasyon başkanları ve Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan gibi Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile Arnavutluk, Bulgaristan, Moldova, Romanya, Makedonya, Gürcistan ve Ermenistan gibi bölge ülkelerinin delegasyonlarının tamamının davet edildiği Kopenhag Büyükelçiliğimizde bir resepsiyon düzenlenmiştir. Resepsiyona katılım oldukça yüksek olmuş ve Kopenhag'a geç ulaşım mazereti nedeniyle katılamayanlar dışında tüm davet edilenler iştirak etmiştir. Genel Kurul toplantılarının yapıldığı ülkelerin Türk Büyükelçiliklerinde AGİTPA toplantıları öncesinde verilen 4.resepsiyon olması sebebiyle, AGİTPA delegasyonları, Türk heyeti tarafından verilen bu resepsiyonların artık geleneksel hale gelmesinden duydukları memnuniyeti ifade etmişlerdir.

Heyet başkanlarından oluşan ve konsensus- 1 ile karar alan Daimi Komite toplantısında Akın Birdal'a ilişkin olarak verilen Danimarkalı, Avusturyalı, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Almanya, Yunanistan, İtalya, Lüksemburg, Rusya ve İngiliz 18 milletvekilinin imzaladığı, 'İnsan Hakları Derneği Başkanı Akın Birdal'a yöneltilen saldırının insan haklarının ihlali olarak kınandığı, Türk Hükümetinin öldürme girişimini çözmek ve failleri yakalamak için elinden geleni yapmaya çağırıldığı ve Akın Birdal ve barış ve temel insan hakları için çalışanlara destek ifade edildiği ' karar tasarısının herhangi bir komite veya Genel Kurul'da ele alınmaması oylama ile kararlaştırılmıştır.

Karar tasarısının Daimi Komite'de görüşülmesi sırasında söz alan AGİTPA Türk Grubu Başkanı Sayın H.Tekin Enerem ' karar tasarısı hazırlayıcılarının Akın Birdal'a yöneltilen saldırıların hükümet, siyasi parti liderleri ve toplumun her kesimince kınandığını, iki kişinin tutuklandığını, doktorların Akın Birdal'ı yaşatmak için büyük çaba gösterdikleri gerçeğinden karar tasarısını hazırlayanların habersiz olmalarına şaşırıldığını, Akın Birdal'ın hastaneden taburcu edildiğini, çalışmalarına evinden devam ettiğini ve soruşturmanın da devam etmediğini ifade ile bu karar tasarısının son gelişmelerin gerisinde kaldığını belirtmiş ve karar tasarısının reddedilmesini' istemiştir. Yapılan oylama sonucunda Belçika, Danimarka, Hollanda, İzlanda, Litvanya, Norveç, Polonya, Yunanistan karar tasarısının kabulü yönünde oy kullanırken Türkiye ile birlikte Kırgızistan, Monako, Macaristan, Makedonya, Moldova ve İrlanda kararın reddi yönünde oy kullanmışlar, Komitenin büyük çoğunluğu da çekimser kalmayı tercih etmiştir. Böylece Karar tasarısının Genel Kurul gündemine alınması için gerekli olan 2/3 çoğunluk sağlanamamıştır.

Genel Kurul'un açılışında AGİT Dönem Başkanı Polonya Dışişleri Bakanı Geremek'in konuşmasını izleyen soru-yanıt bölümünde GKRY milletvekilleri tarafından önce ülkemizin isim verilmeksizin AGİT ülkelerinin birinin diğerini güç kullanmakla tehdit etmesi durumunda gerekli caydırıcı ve önleyici mekanizmaların hayata geçirilmesinin önemine

değirilerek bugüne kadar hiç kullanılmayan Moskova mekanizmasının neden işletilmediği sorulmuştur. Geremek'in AGİT'in önceliğinin uzlaşısı ile siyasi iradenin verdiği gücü sağlamak olduğunu vurgulaması üzerine GKRY temsilcisi bu kez Türk hükümetlerinin 'Kıbrıs'ı resmen tehdit ettiğini AGİT'in önleyici diplomasi rolü çerçevesinde bu konuda bir girişim yapmasını istediklerini belirtmiştir. Geremek verdiği yanıtta dünyada ne yazık ki pek çok anlaşmazlık ve çatışma bulunduğunu, AGİT'in katkısının gerekmediği yerlerde etkinlik göstermekten kaçınarak çabalarını daha yerinde kullanması gerektiğini, Afganistan'daki durumu örnek vererek açıklamış ayrıca Kıbrıs konusunda BM Genel Sekreteri ve Holbrook tarafından yapılan girişimler bulunduğunu, diğer taraftan AGİT'in bu örgütlere yapabileceği yardım bulunduğu takdirde kurumsal bir ilgi gösterilebileceğini, her ikisi de NATO üyesi olan iki ülkenin kendi sorunlarını aralarında çözümlenmeleri gerektiğini, AGİT'in adaya füze yerleştirilmesinden ve herhangi bir devletin diğerini tehdit girişiminden de mutlu olmayacağını söylemiştir.

Ekonomik, Sosyal, Bilim ve Teknoloji Komitesinde söz alan Sayın Sabri Tekir yaptığı konuşmada enerjinin kalkınma için önemine değinen ve Bakü-Ceyhan petrol boru hattı inşasının bölge güvenliğine olabilecek yansımalarını belirtmiştir. GKRY temsilcisi tarafından yapılan konuşmada Akdeniz'in güvenliği çerçevesinde Akkum/Silifke'de inşa edilen nükleer enerji santralının esasen deprem bölgesinde yapıldığını ve Türkiye'nin bu proje ile komşu ülkelerin de güvenliğini tehdit ettiğini iddia etmiş bu projenin durdurulması için AGİTPA'nın harekete geçmesini istemiştir.

Ekonomi, Bilim, Teknoloji ve Çevre Komitesine GKRY'li milletvekilleri öncülüğünde sunulan 'Türkiye'nin 2006 yılında faaliyete geçmek üzere Güney bölgesinde kurma niyetinde olduğu 2 nükleer santral kararından bölgenin sismik yapısından dolayı endişe duyulduğu; Türkiye'nin nükleer planlarında daha ileriye gitme kararından vazgeçmeye çağrıldığı ve AGİT'in Türkiye'deki nükleer ilişkileri yakından izlemesinin tavsiye edildiği ' 3 ayrı değişiklik önerisi İtalyan raportör Tana de Zulueta'nın olumsuz görüş bildirmesi ile yapılan oylamada fazla güçlük çekilmeden reddedilmiştir.

Demokrasi, İnsan Hakları ve İnsani Meseleler Komitesinde Sayın Hayati Korkmaz ve Sayın Yahya Şimşek birer konuşma yapmışlardır. Sayın Korkmaz göçmen işçiler konusunda yaptığı konuşmada insan haklarının karmaşık sorunlarından birini oluşturan göçmenlerin ırk ve etnik ayrımcılığın hedefi olduğunu, sorunun, içinde yaşadıkları toplumla bütünleşme politikalarına önem verilerek çözülmesi gerektiğini belirtmiştir. Sayın Şimşek de yaptığı konuşmada terörizmin insan hayatına yönelmesi nedeniyle en temel insan hakkını ihlal ettiğini, etnik, siyasi, kültürel ve diğer hakları korumak için bir araç olarak terörizmin kullanılmaması gerektiğini ve terörizmin demokrasilere yönelen en büyük tehlike olduğunu belirtmiştir.

Komiteye bazı üyeler tarafından metni birbirinin tamamen aynı, fakat raportörün hazırladığı karar tasarısına farklı yerlerde konulmak üzere hazırlanmış iki değişiklik önerisi sunulmuştur. Değişiklik önerisinde Komitede, önergeler lehine söz alan İsviçreli, Kanadalı, Alman ve İngiliz Parlamenterler, Türkiye'yi ağır ve saldırgan ifadelerle eleştirmişler ve Akın Birdal'a

saldırının dahi kınanmadığını, AGİTPA'dan Türkiye hakkında mutlaka bir karar çıkması gerektiğini, bunun Türkiye'deki insan haklarını ihlal edenlere ve Türk hükümetine gerekli bir mesaj olacağını vurgulamışlardır.

Önerge aleyhine konuşan Sayın Hayati Korkmaz, metni tıpatıp aynı iki önerenin farklı sunucularca hazırlanmasının dahi ortadaki samimiyetsizliği ve insan ciddiyetsizliği gösterdiğini, öte yandan 'Kürtlerin insan haklarının ihlallerine ilişkin iddiaları incelemekle' görevli bir özel komiser atanmasının uygulanabilir bir öneri olmadığını, halbuki geçmişte iki kez AGİT PA'dan heyetlerin Türkiye'ye TBMM'nin davetlisi olarak geldiğini, insan hakları konusunda görüşmelerde bulduklarını ve sonuç olarak dengeli raporlar hazırladıklarını, yapılan bu son önerinin bu yolu dahi kapatmakla sunucularının kötü niyetini ortaya koyduğunu dile getirmiştir. Bilahare söz alan Sayın Uluç Gürkan ise, güçlü ifadelerle yaptığı müdahalesinde şayet önergede Türkiye'deki insan hakları ihlallerinden bahsedilseydi belki anlayışla karşılanabileceği, ancak 'Kürtlerin insan haklarını' incelemekle görevli bir özel komiser atanmasının istenmesinin ırkçı bir yaklaşımın eseri olduğunu, böyle bir kararı desteklemenin utanç verici olacağını (önerge lehinde konuşanlar karara karşı çıkmanın utanç verici olacağını öne sürmüşlerdi.) ortada bir Kürt problemi değil, bazıları için bir Türk problemi olduğunu gördüğünü, etnik kökenlere dayalı nefret körükleyiciliğine son verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Sonuçta eş metinlerden biri sunucuları tarafından geri çekilmiş, ikincisi ise oylanarak, 14'e karşı 17 oyla reddedilmiştir. Gözlenebildiği kadarıyla karara karşı komitedeki üç milletvekilimizin yanısıra ABD heyetinden 3, Fransa'dan 2, Gürcistan, Lihtenştayn, Kırgızistan ve İngiltere'den birer temsilci red oyu kullanmıştır. ABD Kongresi Helsinki Komisyonu üyesi Steny Hoyer'in çekimser kaldığı görülmüştür.

Gerek red gerekse kabul oyları delegasyonlar düzeyinde değil temsilcilerin şahsi tutumları tecelli ettiği, bu çerçevede örneğin Alman heyetinin de en azından topluca kabul oyu vermediği gözlenmiştir.

Siyasi İşler ve Güvenlik Komitesinde Sayın Tekin Enerem, Sayın Cehver Cevheri ve Sayın Ahmet Bilge birer konuşma yapmışlardır. Sayın Enerem konuşmasında AGİT'in Balkanlar ve Orta Asya'ya bölgelerinde güvenlik, istikrar, barış ve refaha katkılarının ve gelecekte oynayabileceği rolün artırılmasının gerekliliğini vurgulamış, bu bağlamda ekonomik boyutun demokrasi ve insan haklarının sağlanmasında hayati önemi olduğunu belirtmiş ve AGİT'in insani boyut alanında normları ve standartları paralelinde mevcut ticaret, ekonomi ve vize engellerinin ortadan kaldırılmasını sağlayıcı bir kurum olmasını istemiştir. Sayın Bilge yaptığı konuşmada ırkçılık, yabancı düşmanlığı, aşırı milliyetçilik, ve hoşgörülük gibi güvenliğe yönelik yeni tehdit ve risklere dikkat çekmiş, AGİT'in bunlara özel önem vermesini istemiş ve bu konuları ele alacak özel bir temsilci atanması çağrısında bulunmuştur. Sayın Cevheri de konuşmasında 1989'dan bu yana siyasi ve güvenlik alanında meydana gelen değişikliklerin Avrupa ve Atlantik kurumları arasında işbirliğini yapmalarını gerektirdiğini, AGİT'in diğer

örgütlerin daha iyi yaptığı işlere değil iyi kendisinin iyi yapabildiği işlere yönelmesinin daha yararlı olacağını belirtmiştir. Komitede ülkemize yönelik bir öneri ile karşılaşılmamış, ancak raporun tümü üzerinde yapılan genel beyanlar sırasında Kıbrıs'lı Rum'un ülkemize sataşması üzerine, daha sonra konuşan milletvekilimiz Sayın Ahmet Bilge, 1975 yılında AGİT başlangıcında Kıbrıs'ın Rum kesiminin adanın tamamını temsil etmediği konusunda çekince koyduğunu hatırlatmış Rum tarafının S-300 füzelerinin alım kararının gerilimi artırdığını ve Türk tarafı ile eşit olarak görüşmeler yapmadığını belirtmiştir.

Toplantının son günü Genel Kurul'da 'güncel konular' gündem maddesi altında yapılan 35 kadar konuşmada ise Türkiye'ye GKRY'li ve İsviçreli ile malum iddialara kısaca değinen İtalyan dışında sataşma olmamıştır. GKRY'nin 'dünyanın 6. büyük ordusu tarafından topraklarının yüzde %40'ı işgal altında tutulan Kıbrıs'ın meşru savunma hakkını bile reddettiği, AGİT'in bu konuya eğilmesi gerektiği teması etrafında yaptığı konuşmada Sayın Uluç Gürkan tarafından cevaplanmıştır. Sayın Gürkan bu çerçevede AGİT bölgesinde sıcak çatışmalarla uğraşılırken, bir yandan da barışı ve istikrarı tehdit eden ve gerilim yaratan gelişmelerin göz ardı edilmemesi gerektiğini, Kıbrısta uluslararası anlaşmalarla kurulan dengelerin Rum/Yunan tarafınca bozulduğu ve kurucu ortak olan Türk tarafının bir azınlık konumuna indirgenmek istendiğini, AB'nin Kıbrıs'ın tümü adına Güney Kıbrıs'la katılım müzakereleri başlatmasının büyük bir hata olduğunu ve düzeltilmesi gerektiğini, ortak savunma doktrini uygulaması ve S-300'lerin konuşlandırılması gibi hiçbir askeri gerek yokken başlatılan tahriklerin AGİT ilkelerine aykırı olduğunu, istikrar bozucu nitelikteki silah transferleri ve konuşlandırılmalarının AGİT'te kabul edilmiş kuralları ihlal ettiğini, barış ve istikrarın diyalog ve uzlaşma dışında bir yolla sağlanamayacağını vurgulamıştır.

İsviçreli milletvekili Barbara Haering daha sonra yaptığı ve terörizmi kınamakla beraber Türkiye'de insan hakları ihlallerinin devam ettiğini, dolayısıyla Asamble'nin - kararlarda yer almamasına rağmen- Türkiye'ye ilgisini devam ettirmesinin uygun olacağını söylediği konuşmasına ise heyetimizce ayrıca yanıt verilmesine gerek görülmemiştir.

Genel Kurulun sonunda, Asamble başkanlığı ve boşalan 3 başkan yardımcılığı için seçim yapılmıştır.

Başkanlığa tek aday olarak ortaya çıkan Danimarkalı Helle Degn bir yıl için ittifakla seçilmiştir.

Başkan yardımcılıkları için yapılan seçimde ise Heyet Başkanımız Tekin Enerem, Asamblede tanınmış simalar olan Macar Barsony ve eski Romen Dışişleri Bakanı Severin gibi şahsiyetleri de geride bırakarak, 3 yıl için seçilmiştir. Seçimlerde Steny Hoyer (ABD) 120, Tana De Zulueta (İtalya) 100, H.Tekin Enerem 86, Andras Barsony (Macaristan) 81, Viola Furubjelke (İsveç) 71 ve Adrian Severin (Romanya) 50 oy almışlardır.

Amerikalı Steny Hoyer ile İtalyan Zulueta da diğer iki yardımcılığa 3 yıl için seçilmişlerdir.

Genel Kurul toplantısı başlamadan önce Demokrasi, İnsan Hakları ve İnsani Meseleler Başkanı Alman Gert Weiskirchen tarafından AGİTPA Türk Grubu Başkanı Sayın H.Tekin Enerem ve İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri Nazmi Gür davet edilerek yapılmak istenen Türkiye konusundaki açık toplantı Sayın Enerem'im söz konusu daveti reddetmesi ile sadece Nazmi Gür'ün katılımı ile gerçekleşmiştir. Sayın Enerem toplantı başlamadan önce tüm delegasyon üyelerine Akın Birdal'ın sağlığı ve soruşturma konularında ayrıntılı bilgi verdiği bir mektup yollamıştır.

Sadece Nazmi Gür'ün katıldığı toplantıya 20-25 civarında aralarında İsveç, Norveç, Danimarka basın yayın organlarının temsilcilerinin yanısıra Danimarka Kürt Dernekleri federasyonu temsilcileri de iştirak etmiştir. Nazmi Gür konuşmasında, Akın Birdal'ın sağlık durumu hakkında bilgi vermiş ve anılan derneğin 'Türkiye'deki insan hakları' konulu raporunda yer alan iddiaları özetlemiştir. Toplantıya katılan Danimarkalı Milletvekili Sondergaard, Türkiye aleyhine AGİTPA Kopenhag toplantısında herhangi bir karar çıkmamasından duyduğu üzüntüyü vurgulamıştır.

AGİTPA Kopenhag toplantısında ülkemizin görüntüsünü zedelemeye ve bilinen istismarları sürdürmeye yönelik karar tasarılarının tümü esastan reddedilmiş ve AGİTPA Başkan yardımcılıklarından birinin de ülkemize kazandırılması ile sonuçlanmıştır.

Danimarkalı Sondergaard gibi fanatik üyelerin öncülük ettikleri kararlarda Norveç, İsveç gibi ülkelerden blok halinde destek sağlayamamışlardır. Kesin saptanmamakla beraber, en az bir Norveçlinin de bizimle birlikte oy kullandığı tahmin edilmektedir.

Danimarka Heyeti Başkanı Bn. Helle Degn'in de Asamble Başkanlığına aday olması nedeniyle aleyhimize faaliyetlerde bu kez bizzat açıkça yeralmaktan kaçındığı anlaşılmaktadır.

ABD Heyetinin ise, bu yıl başından beri daha olumlu bir çizgiye girdiği gözlenmektedir.

Bütün bu unsurlar kuşkusuz ülkemizin insan hakları ve demokratikleşme alanında olumlu yönde ilerlemekte olmasının sağladığı genel çerçeveyi ancak bütünleyebilecek ayrıntılardır.

Öte yandan başarıda bu dış şartların yanında AGİTPA heyetimizin yıl başından beri faal, konularla ilgili ve kendi içinde uyumlu şekilde hazırlık yapmış olmasının da önemli bir payı olduğunu söylemek gerekir. Bu çerçevede yıl içinde çeşitli AGİTPA Gruplarına ikili ziyaretler yapan ve seçim gözlem faaliyetlerine katılan heyetimiz AGİT-PA camiası içinde iyi ilişkiler kurmuştur.

Kopenhag toplantısı sonunda kabul edilen Deklerasyon, AGİT Güvenlik Şartının hazırlıklarının süreceği önümüzdeki dönemi dolaylı yoldan etkileyebilecek bir belgedir. Nitekim Kosova konusu hariç alınan kararların tümü AGİT'in yeniden yapılanması ile ilgilidir. Bunlar arasında AGİT Ekonomik Şartı'nın hazırlanmasına ilişkin tavsiyelerin, ekonomik boyutun güçlendirilmesinde öteden beri savunduğumuz AGİT'in önümüzdeki dönemlerde daha işlevsel bir örgüt haline dönüşmesi bakımından dikkate alınması gereken, yararlı bir belge olduğu değerlendirilmektedir.